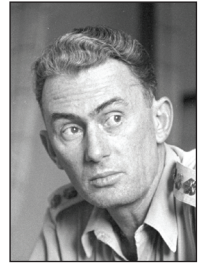

70 שנה למערכות

אל"ם בנימין גיבלי (1919-2008)

ראש אגף המודיעין ב־1954 ודמות מרכזית בפרשת
"העסק הביש" שבעקבותיה הודח מתפקידו. במלחמת
סיני פיקד על חטיבת גולני

מערכות קי"ב, מרס 1958

מעבר מכשולים בהבקעת מערך מבוצר

יהיו חלק מתוכנית האש, ותוכנית האש עצמה תהיה מתואמת עם שדות המוקשים המתעלים, עם שדות המוקשים ההגנתיים ועם שטחי ההריגה לגייסות רגלים ומשוריינים.

לא מקרה הוא שכל צד המתכנן פעולות התקפתיות יעדיף בכל עת לנסות להתחמק מתקיפת המערך במקום אשר יחייבו לפרוץ ולעבור דרך מערכת מכשולים שכזו. אומנם ההיסטוריה הצבאית של שתי מלחמות עולם תעיד לפנינו שאין עוד לסמוך על "מערכות" ביצורים ומכשולים - אף כשהינן כקו מזיני או קו זיגפריד הידועים לנו מזירת הקרבות באירופה - אך עובדה זו לא יהיה בה כדי לשחררנו בבוא העת מן הצורך לתקוף ישירות בנקודות הקשות של המערך המבוצר.

מעבר מכשולים ופריצה דרכם - לא בכדי נמנים הם עם הפעולות הקשות והמורכבות ביותר. פעולות אלו, שהסיכוי בהן שווה לסיכון, מבוצעות רק כאשר האויב והשטח אינם מאפשרים פעולת הסתננות של כוחות בסדר גודל המבטיח את השגת המשימה. השגת המשימה תהיה לרוב כרוכה בפתיחת צירים ובהשתלטות על שטחים החיוניים במידה שווה למגן ולתוקף. פריצת המעברים מבוצעת על ידי עדיפות כוחות ביחס מתאים בין המגן לתוקף, על ידי עדיפות אש לתוקף ועל ידי ניסיון, אימון ותרגול של הגייסות לביצוע משימה זו.

ברמה עוצבתית משמשת לרוב חטיבת רגלים במשימת הבקעה דרך מערך מבוצר. אולם יש ויוטל תפקיד כזה אף על גדות, שכן הכול תלוי בטיב המשימה ובסדר גודל הכוחות המיועדים לעבור דרך אותו המעבר.

אין כוונת רשימה זו לעסוק בניתוח או בפירוט של כל מהלך הקרב בהתקפה על מערך מבוצר, אלא לנסות ולזרוק אור - ולמשוך תשומת ליבם של מפקדים - למיוחד שבשלב החדירה בהתקפה כזו. עצם ההתקפה של כל כוח שהוא על מערך מבוצר תחייב מודיעין ותכנון מדויקים, החלטה שקולה בבחירת היעדים וציר ההתקפה, בהערכת כשירות הגייסות ובקביעת כמותו של הסיוע הנדרש וסוגיו.

יש בשלב מעבר המכשולים ובפריצה אל מעבר להם משום הכרעה גורלית של עתיד הקרב והמערכה כולה.

הכרת הבעיה ממלחמת השחרור וממערכת סיני אין די בה בשביל הערכת המשמעות של תקיפת מערכים מבוצרים ושל מעבר דרך מכשולים.

יותר מכל נושא אחר ראוי נושא זה שיהיה נלמד על ידי מפקדים מכל הדרגות, לבל נמלט עצמנו אל תוך האשליה שתמיד תעמוד לאל ידנו האפשרות לתקוף מן האגף ולבוא בעורפו של האויב. במסיכות הביטחוניות פוליטיות הקיימות של מדינת ישראל כאשר לנתוני אויב, זירה ושטח עלולים אנו לעמוד אף בפני הכרח לפרוץ דרך מערכים מבוצרים.

כאשר אין באפשרותו של האויב לערוך את מערך ההגנה שלו על מכשולים טבעיים, יעשה כל אשר לאל ידו כדי למנוע מהתוקף אפשרות של תקיפה ישירה של הנקודות החיוניות שבמערכו על ידי הקמתם של "מערכות" ביצורים ושל מכשולים מלאכותיים אחרים. מכשולים אלו יהיו לרוב שדות מוקשים, תעלות נ"ט, גדרות תיל - ובעורפם של אלה מערכת המוצבים והביצורים. המכשולים

אכן אין דבר המלמדך כמו הניסיון האישי, אך לא אחת ניצב אתה בפני השאלה: האומנם אין ללמוד גם מניסיון הזולת? דומה כי עדיין קיימת אצלנו נטייה לא להעריך נכונה את מלוא משמעותה של פעולה מסוג זה הקשורה במעבר ובפריצה דרך מכשולים. מפקדים שניצבות בפניהם משימות כאלו עמדו מחד גיסא במבחן היכולת הנפשית-פסיכולוגית - בייחוד בשל ההכרח לשלם בעד מילוי המשימה בקורבנות אדם יקרים - ומאידך גיסא במבחן הביצוע הפיזי הכרוך בבעיות שליטה ותיאום מורכבות וקשות ביותר.

אין לדבר על הפתעה כעל גורם מכריע בפעולה מסוג זה. ההפתעה הינה אסטרטגית או לכל היותר אופרטיבית. ואילו ברמה הטקטית מבוצעת הפעולה תחת מסך עשן וסיוע אש כבד. רק לעיתים רחוקות מאוד תצליח פעולה כזו להיות מבוצעת בשקט וללא תגובה או התערבות מצד המגן.

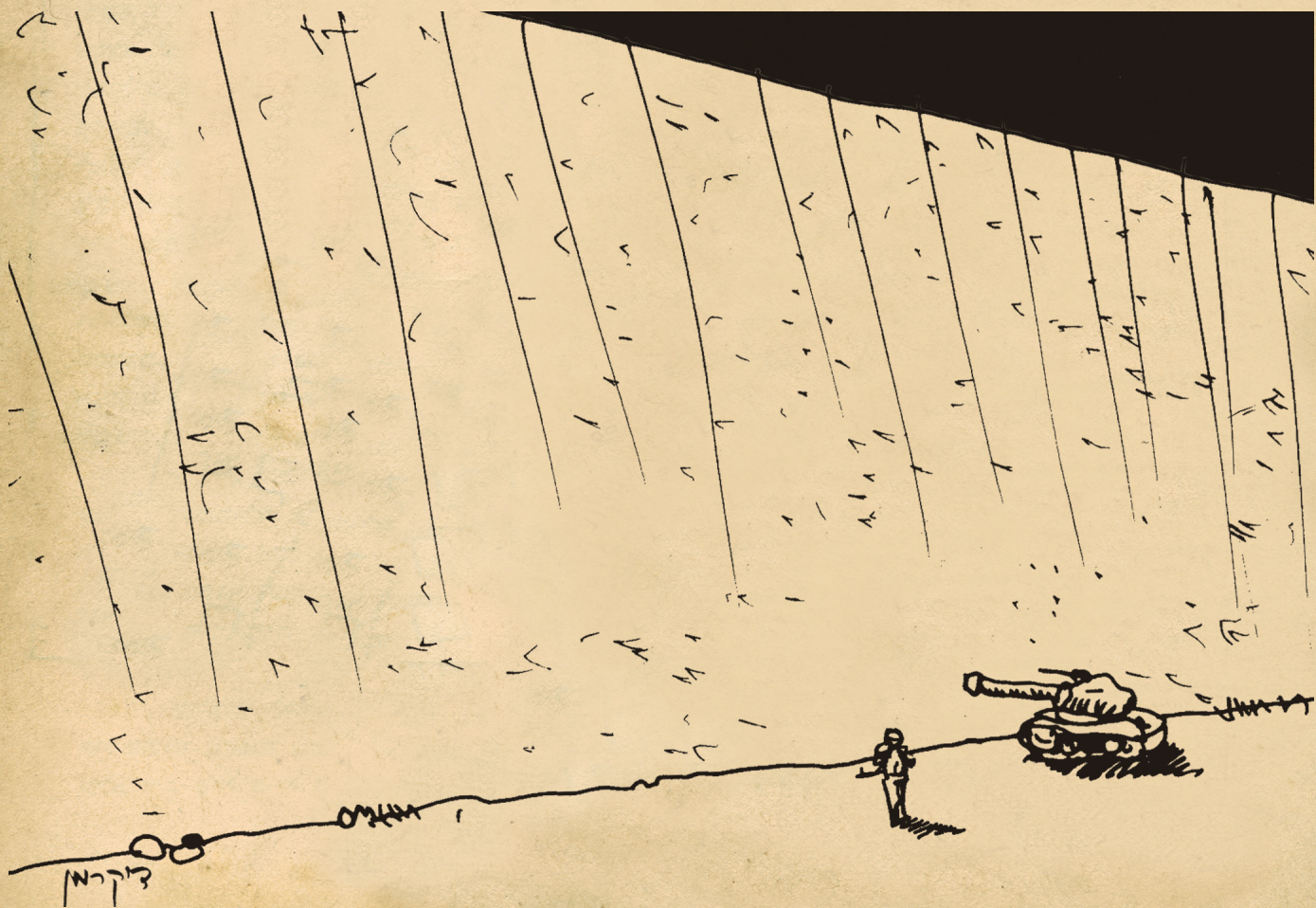
פריצת המכשולים - מעשה מלחמה מתוכנן ומדויק היא ודומה יותר לאמנות שבמלחמה, מאחר שמשלבים בה את כל האמצעים, ומשתלבים בה כולם. ידיעת הפרטים, התיאום והשליטה בכול

הכרחיים וחיוניים הם. לפיכך ידיעות מודיעין (מסיורי קרקע ומתצלומי אוויר) חיוניות הן ביותר.

הסיוור והלימוד מהמפה ומתצלום האוויר הכרח שיהיו מדוקדקים כדי שיאוכנו בהם המכשולים, גבולות שדות המוקשים, הגדרות והתיל, עמדות המק"ב, נשק הנ"ט ומוצבי התצפית הארטילריים. כל אלה ישפיעו בקביעת מקום המעברים שתפקידם להביא את הכוחות התוקפים בציר התנועה הקצר ביותר אל עמדות ההסתערות על היעדים החיוניים.

גודל הכוחות הפורצים ייקבע תמיד בהתאם לתפקידים שיוערו למעברים השונים, לרוחב המכשולים ולמספר המעברים שיש לפתוח. בכל אופן, תמיד תהיה הפעולה לפינוי המכשולים ולפריצת המעברים שלב אחד בלבד בהתקפה על מערך מבוצר. אכן המשכה של ההתקפה שתיערך על ידי כוחות נוספים מותנית בהצלחת שלב הפריצה.

הכוח שיוקצה למשימה כזו מורכב בדרך כלל מאלמנטים שונים, אשר בצירופם יקנו לו את אפשרות הפתיחה של המעברים. יש חשיבות מכרעת לריכוז האבטחה, הסיוע והשליטה בתנועת

הכוחות בעת המעבר בפרצות. יהיו גודלו של הכוח והרכבו אשר יהיו - בפקוד מפקד אחראי אחד יהיה.

הכרח הוא כי יחידות ההנדסה תהיינה מאומנות בכל סוגי הציוד לפריצת גדרות ולפינוי מוקשים, בין שיהיה זה ציוד מכני או אלקטרוני או הדקר המופעל בידי של החייל. ייאמר כאן כי מאז מלחמת העולם השנייה, עם הכנסתם לשימוש של המוקשים הפלסטיים, הפך הציוד האלקטרוני לבעל מגבלות מפתא היותו בלתי רגיש לגבי מוקשים כאלה. מאידך גיסא, השימוש בציוד מכני כבד כגון המורג יש בו משום חיסכון. אך אף בשיטת פינוי המוקשים בעבודת ידיים איז לזלזל כלל.

חשיבות רבה נודעת אפוא לאימונם ולתרגולם של אנשי יחידות ההנדסה בעבודת ידיים מפתא היות עבודה זו מפרכת, מורטת עצבים ומסוכנת כאחת.

האימון בכל אלה צריך שיתבסס על הכרת סוגי המוקשים, שיטת התנועה, ההרמה והטיפול במוקשים עצמם. ככל שמרכיבים לבצע אימונים במוקשים חיים, גדלה הערובה לכך כי גם בפעולה יוכלו להם.

לפיכך מורכבים כוחות הפריצה בדרך כלל מיחידות רגלים ושריון לאבטחה, מיחידות הנדסה לביצוע פינוי המכשול, מיחידות מ"צ להכוונת התנועה במעברים, מיחידות חר"פ לפינוי נפגעים ומיחידות חיל חימוש לחילוץ רכב ניזוק ולגרירתו.

לאבטחת העוסקים בפרצות מוקצים כוחות חי"ר או שריון שיתפסו עמדות משני צידי המעברים בעבר הזה של השדה. ציודם מן הראוי שיכלול מקלעים ונשק נ"ט (בזוקות וכד'). באותה השעה תעסיק הארטילריה את מוצבי האויב, ותותחי הטנקים ככינון ישיר מפצצים את עמדות הנ"ט, עמדות המק"ב ושאר כלי הנשק של האויב שטווח פעולתם וסוג אישם עלולים לשבש או אף למנוע את פעולת המהנדסים בפרצות.

מעבר לחי"ר הינו נתיב ברוחב של 80-100 ס"מ. מעבר כזה יוכן על ידי הפעלת מטעני פיצוץ לפי שיטות שונות שהוכיחו את יעילותן. בדרך כלל יוכלו להרחיב מעברים כאלה אחרי שעברו בהם הרגלים ולהכשירם לשמש מעברים לרכב. אם יש להכין מראש מעברים לרכב, מכינים את אלה ברוחב של 7-8 מטרים.

הספק העבודה בפריצת מעברים מותנה בדרך הטבע בעומק המכשול, בסוג המעברים, באמצעי הפריצה, בטיב היחידות, במידת ההתנגדות של הצד שכנגד (על ידי מוצבי השדה, פטרולים, מארכים, אש מסייעת ומלכודות) ובכלל המסיבות הטקטיות שבהן תבוצע הפעולה.

מניסיונם של צבאות זרים בעולם אפשרי לעמוד על הספק (נורמות) עבודה בנושא זה, אך כל יישומם של אלה, אשר לא יביא בחשבון את הגורמים המשפיעים האחרים (כנ"ל), יש בו כדי להטעותנו. מקובל לחשוב שפריצת מעבר לרכב בשדה שעומקו 100 מטר

המבוצעת על ידי מחלקת הנדסה תימשך כ-4 שעות. מחלקת טנקי מורג עשויה לטהר אותו נתיב במשך זמן שאינו עולה על 10 דקות. הכוחות המסתערים הם בדרך כלל כוחות רגלים ושריון. ארגונם ועריכתם הם הקובעים את מקום המעברים, את מספרם ואת רוחבם, שהרי אין דומה מעבר לרגלים לזה המיועד לרכב. יש להימנע מלתכנן את חצייתו של שדה מוקשים על ידי שיירה ממונעת במעבר אחד בלבד - מטעמי בטיחות ועבירות קרקע.

גדוד חי"ר זקוק ל-3-4 מעברים. מספרם המדויק של המעברים מותנה בתבנית שבה ערוך הגדוד להסתערות. בדרך כלל מוטב לפתוח ארבעה מעברים כדי לאפשר לגדוד לנוע בתבנית "שניים לפנים" ובכל פלוגה - עם שתי מחלקות לפנים.

עד כאן אחדים מן הנתונים שיש בהם כדי לסבר את האוזן לגבי היקף הפעילות הנדרשת בתכנון הפריצה. אך יש להביא בחשבון גורם חשוב נוסף והוא מרחק הבטיחות שבין מעבר אחד למשנהו. בעניין זה אין לקבוע כללים נוקשים: הכול תלוי בסוג הקרקע ובסוגי הארטילריה של האויב. מקובל לחשוב כי 80-150 מטר הם מרחק בטיחות מתאים.

בהכנת הכוחות לפעולה כזו אין להסתפק בקבוצות הפקודות השגרתיות. ישכיל לעשות כל מפקד אשר ימצא הזמן והמקום שבהם יוכל לתרגל את יחידותיו בתרגולת זו.

חשיבות רבה נודעת לביצוע התרגול ולמתן תדרוך - ואפילו על גבי מודל או שולחן חול שיוקמו באמצעים מאולתרים. ידיעת התפקיד שנועד לכל אחד מהעוסקים במלאכה זו, תיאום הפעולות, הקישור והקשר הם אשר בסופו של דבר יכריעו בהצלחת המשימה. לכאורה, המבצע כולו אינו אלא מסכת של פעולות טכניות, אך לגופו של דבר יעמוד כל מפקד במסיבות אלו במבחן המנהיגות והדוגמה האישית. בעיות הפיקוד, התיאום והשליטה נבחנות כאן תחת לחץ כבד של הנסיבות הטקטיות בגזרה צרה ותחת אש סכנה של האויב, אשר ודאי שיעשה כל מאמץ כדי למנוע מהתוקף אחיזה בשולי מערכו המוגן.

יקרה והתוכניות תשובשנה, ויהיה הכרח להעריך את המצב מחדש, לשקול ולהחליט.

החלטות כאלו תהיינה בבחינת אלתור לתוכנית, אך דבקותם של הכוחות כמשימה אסור שתעורר.

על הגייסות יהיה לעבור דרך מסך אש ארטילריה שלא שותקה ולא להמתין. בגופם יצטרכו חיילים, כשמפקדיהם בראשם, לרוץ ולהטיל עצמם על גדרות במקרה שאלו לא נפרצו. עמדות בטון שלא שותקו על ידי תותחנינו יהיה על חיל הרגלים לתקוף אותן ולהשמידן.

אכן רק בהבנה הדדית בין-חילית, באימון המשותף של כל הגורמים ובפיקוד הטוב ניתן יהיה להביא את המשימה המורכבת לסיימה המוצלח.

מערכות ס"ט, יולי 1951

רשמי תמרון

